

કાવ્યકળા.

૧૭૫૩ —

મહાવીરપ્રસાદ દાધીચ

ગુજરાતી સાહિત્યમાં નવી નવાઈ !

પ્રત્યેક સ્ત્રીપુરુષને વાંચવા યોગ્ય
અત્યુત્તમ પુસ્તક
સુશીલાના પત્રો.

સંપાદક

શાહુ ચીમનલાલ જ્વેલર.

ગુજરાતના બાણીતા લેખક.

બહેન સ્ત્રીલાવતીની પ્રસ્તાવનાથી

અલકૃત

મૂલ્ય રૂ. ૧.

આ પુસ્તક મળવાનું ઠેકાણું —

મહાવીરપ્રસાદ શિ. દાધીય.

પ્રાઈવેટ શેડ, સાતાકુંઝ

ગૂજરાત વિદ્યાપીઠ ગ્રંથાલય

[ગુજરાતી કૉપીરાઈટ વિભાગ]

અનુક્રમાંક ૧૧૮૮૦ વર્ગીક

પુસ્તકનું નામ ૩૮૨૩૫૧

વિષય ૬-૨

કાવ્યકળા.

ભાગ ૧ લો.

એક પ્રહસન.

લેખક —

મહાવીરપ્રસાદ શિ. દાધીય.

પ્રકાશક —

સત્યનારાયણ હીરાલાલ દાધીય.

પ્રાઇવેટ રોડ, આતાકુંઝ.

મૂલ્ય જ્ઞાના બે

7-1

ગાંધી વિદ્યાલય
અમદાવાદ
૧૯૮૦
ગુજરાતી કાપીરાઈ સંગ્રહ

Dedicated to

My dear Professor

N. N. LALLA, M. A B T

St xavier's College

Bombay,

as a

token of esteem regard

and

gratitude

by

his loving pupil

MAHAVIR

કાવ્યકળા.

એક પ્રહસન.

૧૭૭૬

પ્રથમ પ્રવેશ

૨૦૨૨

વિધાપીઠ ગ્રંથાલય
અમદાવાદ
ગુજરાતી કૌપીરાઈ સંગ્રહ

વિ—(પ્રવેશ કરી) હું કનિ છું, પણ શું
કરું મહા દુખી છું ! આ બેકદર દુનિયાને
મહારી કાવ્ય શક્તિની ખીલકુલ પહેચાન નથી.
કેટલીએ કવિતાઓ રચી, કેટલાએ મ ગદ્યાદ્યકો
લખ્યા, Eligy લખી, Tragedy, Come-

dy, Prosody, melody એવી અનેક ઓડી જોડી, જતા
કયાઈ પણ માન મળ્યું નહિ કોઈએ મહારી કદર કરી નહીં !
હાય ! બેકદર દુનિયા —

નહી કદર દુનિયાકો હૈ,
નહી ઉસકે, દિલ પર અસર હોતી.
ચમક હપરસે હોતી હૈ,
નિરા પત્થર રહા મોતી !

શુ કરે ! હવે તો કેવળ કવિતા કરે' દહાડા વગવાના નથી
કવિતા અજના ઝાડ પર થતી નથી હાય કોઈને કદર નથી.
અલ છે કે.—

“ અરસિવેષુ કવિત્વનિવેદન
શિરસિ મા લિલ્લ મા લિલ્લ મા લિલ્લ ”

મમે તેમ હેા મ્હારે પૈસા તો પ્રાપ્ત કરવા જ બેઠાએ । કેમ કે
આજકાલ તો:—

‘ ટકા ધર્મ ટકા કર્મ ટકા હિ પરમ પવન ।
યસ્ય ગૃહે ટકા નાસ્તિ સ હિ ટકટકાયતે ॥ ’

આ હેતુથી જ મહે એક કલામ ખોલ્યો છે યદ્યપિ “ દુર્લભ
કવિત્વ લોકે ” એવું કહેવાય છે છતાં જેમ પૂંકટરો ગમે તેવા
અસાધ્ય રોગીને પણ “ દવા કરો, સાર થશે ” કહેવાનું ચક્રતા
નથી, જેમ કોટમાં વસતા વડીલ સાહેબો ખોટો કેસ લેવા જતાં
પણ “ ઘણા સારા Points છે, આપણે જરૂર જીતીશું ”
કહેવાનું વિસરતા નથી, તેમ અમ્હે પણ “ કવિત્વ સુલભ લોકે ”
એવી ઘોષણા કરી ગમે તેવા બુઠ્ઠા મગજના માનવીને પણ કાવ્ય-
શક્તિ પ્રાપ્ત કરાવવા યત્નો કરી અમારા ખાલી ખીસા તો
ભરીશું ।

“ દુનિયા ઝુઝતી હૈ ઝુઝાને વાલા આહિયે ”

હા મહે પેન્ટરને બોલાવ્યો હતો તે હજુ સુધી કેમ નહીં
આવ્યો હોય ? મ્હારે તો મ્હારા કાર્યાલયની બહાર અતિ બળ્ય
વિશાળ આકર્ષક અને અતીવ સુંદર પાટીયુ લગાડવાની જરૂર
છે, કેમ કે મુખ્ય જેવા શહેરમાં બળ્ય પાટીઆઓ આકર્ષવાની
અબળ્ય શક્તિ ધરાવે છે । કોણ ?

પેન્ટર—(પ્રવેશ કરી) સાહેબજી પ્રોફેસર !

પ્રોફેસર—સાહેબજી યસ જુઓ મીસ્ટર પેન્ટર ! મહાર નામવાળુ એક અતિ સુદર ભવ્ય વિશાળ મોનેગી અક્ષરોથી દેદિપ્યમાન પાળીયુ ચિતરો એનુ માપ સાડી ઓગણીસ શીટ આમ ને સાડી સાત શીટ તેમ હોનુ જોઈએ ! સમજ્યા ?

પેન્ટર—૭ હા આપનુ નામ લખાવો !

પ્રોફેસર—મહાર નામ તમહે નથી જાણતા કે નુ !

પેન્ટર—ના ૭ આપ પ્રોફેસર છો એટનુ જ જાણુ છુ !

પ્રોફેસર—ડીડ માબજો ત્યારે ઉપર મ્હોટા મ્હોટા અક્ષરોમા લખજો —

“કૈલાસવાસી” !

પ્રોફેસર કવિ કવિતાચાર્ય

આશુ કવિ વગેરે .

પેન્ટર—સાહેબ ! સ્વર્ગસ્થ અગર સ્વર્ગવામી યજ્ઞુ તો ?

પ્રોફેસર—મર્ખ છો કે ? આનુ અશુભ પ્રેમ બોલો છો ?

પેન્ટર—નો આપ ‘કૈલાસવાસી’ એનુ કેમ લખના કહો છો ?

પ્રોફેસર—તમહે એમા સમાજંલુ ઉડુ કવિત્ત ભર્યુ રહસ્ય નહી સમજો ! કૈલાસવામી એટલે કાવ્ય શક્તિના આપનારા શિવ ભગવાનના કાવ્ય પ્રદેશ કૈલાસમા રહેનાર કવિ ! સમજ્યા ? જનતા પર આ શબ્દની ઘણીજ ઉડી અસર થશે !

પેન્ટર—(તહાર કપાળ !) હા બોલો ખીજુ શુ લખનુ છે ?

પ્રોફેસર—વિશેષમા લખો કે અલ્પ સમયમા જ કાવ્યશક્તિ ઉત્પન્ન કરાવનાર જુના અનુભવી વગેરે હવે ભાવ નકી કરો !

પેન્ટર—જુઓ સાહેબ તમહારે સોમવારે પાટીયુ જોઈવું

હોય તો પોણીસો રૂપીયા પડશે. મ ગજવારના પોણે સો, અને
બુંદવારના પચાસ પડશે !

પ્રાફેસર—હીક બોલો

પેન્ટર—બમ એ જ !

પ્રાફેસર—ચાલો ત્યારે મ ગજવારે તૈયાર કરી લાવજો.

પેન્ટર—સાહેબજી !

પ્રાફેસર—સાહેબજી (પેન્ટર જાય છે)

પ્રાફેસર—હવે તો કાર્યાલયમા જવાનો વખત થઇ ગયો છે,
આજ તો કાંઈ આવ્યું જ હશે. મહે તો મુબઇની આલમને
અતિમાન્ય ને પ્રિય તથા વીજમી મદીમા સર્ પત્રોમા અગ્રગણ્ય
એવા “ કાતરીયુ ગેપ ” “ રગરાગ ” “ હસાહસ ” “ મોજ-
મજહ ” “ બે વડીની મોજ ” “ તોપ ” “ ઢોલ ” વગેરે
ચોપાનીઆઓમા નીચે પ્રમાણે જાહેર ખખર મુકારી છે તે પણ
મહુ જ આકર્ષક છે,

અમૂલ્ય તક !

કવિ થાઓ !

કવિ થાઓ !

ગુજરાતી ભાષામા ખૂણેખાચરે પણ હવે કોઈ પણ

માણુમ રહેવો ન જોઈએ-કવિ થયા સિવાયનો !

વહેલો તે પહેલો !

મજબાનુ ઠેકાણુ —

પાંજરાપોળની પાથમી ડેલાસવાસી પ્રાફેસર કવિ.
નક્કી । । । કવિનાચાર્ય ।

(જાય છે)

દ્વિતીય પ્રવેશ.

મથળ — પ્રોફેસરનું કાર્યાલય

પ્રોફેસર — (પ્રવેશ કરી) અહો ! પ્રોફેસર સાહેબ
તો હજી પધાર્યા નથી સાહેબો ! કવિત્વશક્તિ
પ્રાપ્ત કરવાની મ્હારી ઇચ્છા એટલી તો તિવ્ર
હતી સોયની અણી જેવી તિક્ષ્ણ છે કે હું
ઉતાવળમાં ને ઉતાવળમાં જમ્યો પણ નથી

અરે ! શું કહ્યું ! ઉતાવળમાં ને ઉતાવળમાં *Waste* *Count* ના
બદલામાં મ્હરા *Mrs* ની યોળા પહેરી આવ્યો છું ! ! એહ !
Haste is waste ! કેટલી ગભીર ભૂલ ! અસ્તુ

જેમ મોક્ષની ઇચ્છા રાખવાવાળા **મુમુક્ષુ** હોય છે, બોલવાની
ઇચ્છા કરવાવાળા **વિવિક્ષુ** હોય છે, તેમ હું પણ **કવિષ્ઠુ** અને
શિષ્યુષ્ઠુ છું ! વાહ ! પ્રોફેસર આવતા જણાય 'ત (એક તરફ
ભ્રમો રહે છે)

પ્રોફેસર કવિ — (પ્રવેશ કરી) મ્હારે કંઈ ભાષામાં કવિતા
શિખવની ? હું સાડા સાત ભાષા જાણું છું અંગ્રેજી ફારસી,
સંસ્કૃત, ગુજરાતી, વાટી, મરાઠી, જાપાનીઝ અને અર્ધી જોઆ-
નીઝ ! ગમે તેમ હો પણ મ્હારે તો મ્હારી માતૃભાષાની જ સલા
કરવી છે, વળી એ ભાષામાં કવિતા કરવી પણ રહેતી છે કેમ કે

(૮)

વીધનો સધુ, ને સધુનો દીર્ઘ બનાવવો વગેરે વગેરે કવિના હાથની
જ કુશળતા છે ! એક વખત એવો હતો કે જ્યારે :—

‘ અમે તમેકા માળહ આના,
છકડમૂ તીકડમૂ આના બાર !
અહં ઉઠેહા આઠહી આના,
ચુ શા પેસા ચાર ! ’

પણ હવે તો હું માતૃભાષાની એવી મેરા કડ કે જેથી —

“ ભાષા ગુર્જરી આર્યવર્ત અખિને દેવાય શક્તી પશ્ચી,
સર્વે દેશ રિદેશ ગુર્જર ગિરા સોહાય સોહામણી !
વાણી સે દૃત મૃત્યુપ્રાય થઈ છે, એ થાય શિરોમણિ
અપોનો પ્રભુ ! એજ અપીલુ કરો, એ આશ મેની તણી ! ”

શિષ્ય—જય જય !

પ્રોફેસર—યસ, સાહેબજી ! સ્વાગતમ્ મવતે સ્વાગતમ્
મવતે ! અલક્રિયતામાસનમિદમ્ ! ! એસે !

શિષ્ય—સાહેબ ! આ કાવ્ય—કળાનો કક્ષામ ખોલી આપે
જનતા પર મહદ ઉપકાર કર્યો છે

પ્રોફેસર—આપન્નાર્તિ પ્રશમનફલા

સપદો હ્યુત્તમાનામ્ ॥

મમન્થા ? કોઈ પણ પ્રદારે દેશસેવા ને કરવી જ પડે ?
માબજો —

જનની જન્મમૂર્મિશ્ચ સ્વર્ગદપિ ગરીયસી ।

શિષ્ય--આપના વિચારો પ્રશસનીય છે પણ જગ કહે તો
અરા કે હુ કદલા દિવસમા કાવ્યશક્તિ પ્રાપ્ત કરી શકીશ ?

પ્રોફેસર--'હેનીજ મુલાકાતે ।

શિષ્ય--હુ બેસો છો ? 'હેનીજ મુલાકાતે ?

પ્રોફેસર--હા 'હેનીજ મુલાકાતે હુ તમને વનના કવિ
બનાવી દઉં તો પછી ?

શિષ્ય--વનના કવિ એટલે ?

પ્રોફેસર--અર વન ન બરના--એક ન મગના ।

શિષ્ય--તો હીક પણ આપે શી શુ રાખી છે ?

પ્રોફેસર--માડા આડત્રીમ રૂપીયા

શિષ્ય--એક જ મુલાકાતના કે ?

પ્રોફેસર--હા એક જ મુલાકાતના ।

શિષ્ય--'હેની મુલાકાત પછી જેવા હતા તેવાજ રહીએ તો ?

પ્રોફેસર--એ તો કે અચ્ચાના બેન છે ? Impossible
absolutely impossible મહે તો બલખવાને ઉસ્તાદ
બનાવી દીધા છે ।

શિષ્ય--પણ સાહેબ ! શી અહુજ આકરી છે ।

પ્રોફેસર--ઓ ! કેરી બૂધ ! બધા માણસ જગ વિચાર
કરો કે છધરે જે તમહારામા પેદા ન કર્યું તે અમહે કરીએ તે તમહે
અમહારી મહેતતનો ચિચાર કર્યા વગર આવુ બોલો તે શોભે ?

શિષ્ય--તીક, આપીશુ પણ માડામાડત્રીમા આડ અના
શના ?

પ્રોફેસર—આડ આના છુટ પોલીગના, અમે અમારા ખાનગી અર્થનો આમ હિઆમ ન કાઢીએ તો લક લાગે !

શિષ્ય—હીક, સારે ચલાવે.

પ્રોફેસર—ગભીર વદન કરી ઉભા રહેા (શિષ્ય નેમ કરતાં હસી પડે છે)

પ્રોફેસર—સમ્યતા ધારણ કરેા ! કવિવશકિત અમ નહિ પ્રાપ્ત થાય કવિવશકિત માટે તો ઉગા ગામીયની જાગ છે

શિષ્ય—હા ચલાવે.

પ્રોફેસર—વ્યાનપૂર્વક સામગ્રી

શિષ્ય—છ હા

પ્રોફેસર—પાડ પડેલો.

શિષ્ય—પ્રોફેસર ! આનુ ગામડીયા મેતાછ જેવુ કેમ બોલેા છો !

પ્રોફેસર—યમ (મનમા) મ્હારે ગામડીયા ગાળેા નહિ વાપરવા જોઈએ લસણ વન

શિષ્ય—લેમન વન

પ્રોફેસર—યમ લેસન વન

શિષ્ય—ચલાવે.

પ્રોફેસર—સમારના મૌદ્યોને અને મનુષ્યના વ્યવહારોને અતિ સૂક્ષ્મતાથી જોતા શિષ્યનુ ! યાદ રહેજે ?

શિષ્ય—એટલુ તો હુ ચે જાણુ છું, કયા આખ મીચીને ચાલુ છુ !

પ્રોફેસર—જુઓ છે તો બધાય, પણ જોવા જોનામા ફેર હોય છે અતિ બારીકાઈથી જોવું ।

શિષ્ય—પણ સાહેબ ! મુજબ જોવા શહેરમા એમ જોવા જઈએ તો *an identity card* મા ગુરુજીને J J Hospitalના ફરવાળ ખુલ્લ ખુલ્લ ।

પ્રોફેસર—તમે આવું મૂર્ખતા બધું ન બોલો.

શિષ્ય—નહિ બોલું ચલાવો

પ્રોફેસર—મંસારની ચીજોને સુક્ષ્મતાથી જોવી પણ તમ્હે કહોજો કે જુઓ છે તો બધાય, પણ કાવજો જે જોઈ શકે છે તેવું બીજા લોકોની સામાન્ય આંખો જોઈ શકતી નથી

“ જ્યાં ન પોચે રવિ ત્યાં પોચે રવિ ” મમજ્યા ?

શિષ્ય—હાબલો આપો

પ્રોફેસર—જુઓ, ગંપડાને તો બધાએ જોયો હશે ! પણ જ્યારે તે ગાંતિમા હોઈ ફરડાવતું થોડી થોડી આંખો મીચીને ડોક ડોકાવતું ઉઘેડે તે વખતે પૂછડીને આમ હલાવતું તે નિર્દોષ મુઠ્ઠા પ્રાણી કવિઓની જ નજરે પડે છે । । મમજ્યા ?

શિષ્ય—હા હા

પ્રોફેસર—લેસન ૬ જે વસ્તુને આપણે જોઈએ તે વસ્તુની ઓળખાણ સુકોમળ મધુર શબ્દોમા ઉત્પેક્ષા સહિત આપવી

શિષ્ય—ઉત્પેક્ષા એટલે ?

પ્રોફેસર—ઉત્પેક્ષા એટલે કે એક વસ્તુ વિષે અવનવી કલ્પનાઓ કરી કુતૂહલતા ઉત્પન્ન કરાવવી જે જોયું હોય તેને બીજી સેન્સમા ખુબીથી જાહેર કરવું ।

શિષ્ય—દાખલો આપો

પ્રોફેસર—ધાગે કે તમહે તમરા રસને ચાલ્યા જાઓ. રસતામા એડ ગંધડુ ઉમુ છે અને મમીપમા જતા એ જમીન-દોમ્ત થઈ આજોટના માડ છે ત્યારે કહેવુ —

જેઘને મુજને ઢળી ધરણીમા

માસા કેલા સ્વાગતમ્ ” ।

અરે ! મહાર ક્યું સ્વાગતમ્ ' મમજ્યા !

શિષ્ય—ખરામર સમજો !

પ્રોફેસર—લેસન ત્રીજી

શિષ્ય—લેસન ત્રી

પ્રોફેસર—માતમાપાની ઉડી છાપ પડી છે યમ લેસન ત્રી. ઉપમા આપના લાયક પાત્રે ને ઉપમા આપતા ચુકવુ નહો

શિષ્ય—ઉપમા એટલે ?

પ્રોફેસર—સમાન ગુણવાળા પદાર્થની સરખામણી

શિષ્ય—દાખલો આપો

પ્રોફેસર—માળફોને જેઘ કહેવુ કે —

‘ કેવા ખીની હમી રહ્યા પ્રિય પુણ્ય જેવા ।’

કેમ આટલુ તો યાદ રહેગે ને ?

શિષ્ય—રહેગે

પ્રોફેસર—ત્યારે હવે જ દ શીખો ।

શિષ્ય—‘રાહેમ ! જ દ તો મદને મિયકલ પસ દ નથી હ’ તો ‘જે કે વર્મામા જ લખવાનુ પસ દ કહે છુ.

પ્રોફેસર--એ સૌથી મરમ! કવિવર શ્રી નાન્દાલાલના
 યુગમાં આવી દૃતિએ વિશેષ માનને પાત્ર બનશે એક દિવસ
 એવો પણ આવશે કે જ્યારે ત્હમે નાન્દાલાલના બાઇ મોટા-
 લાન કરતાએ ચીંચાતા પાડાલાલ બની ગુર્જરી માહિત્ય-
 ડુબમાં બેઘડક મરત થઇ વિચરી શકશે.

શિષ્ય--તથાસ્તુ પણ પાડાલાલ નામ હીક નથી

પ્રોફેસર--અર! નામને શું કહી મરો છો? "What's in
 a name? that which we call a rose

By any other name would smell as sweet,"

Romeo & Juliet.

પાડાની અલમનનાઇ તરફ જરા આવ બરી નજર કરો. કવિએ
 મરત હોય છે

શિષ્ય--નવે પણ હવે મ્હને કહો કે કાવ્યશાસ્ત્રના નમસ્ત
 સિદ્ધાંતો મ્હે જાણ્યાં છે કે નહિ?

પ્રોફેસર--હાલ તો એટલા જ બસ છે બાકીના સર્વે સ્વયં
 તમારી બુદ્ધિમાં ફૂગી નિકળશે ચાલો, મ્હને હવે તમારી પરીક્ષા
 લેવા દો. ધાંગ કે તમે એક ની તટે ઉભા છો.

શિષ્ય--અહિ નદી કયા છે?

પ્રોફેસર--એ તો ધારવાનું

શિષ્ય--ધ.યુ

પ્રોફેસર--ત્યારે આસપાસનું પણ ન કરો.

શિષ્ય--કવિતામાં?

પ્રોફેસર--હા

શિષ્ય—સાબળો ત્યારે --

એક ખુણામાં પડ્યો ખાટલો
ખીંજે ખુણે ખુરશી નાખીજી
માકડ મેન્યો નિસરી નિસરી,
જાય જોશમેર ચાલીજી

પ્રોફેસર ! ખાટલો ને ખુરશી તો બધાંયે જોયા હશે, પણ માકડ તો અમે જ જોઈ શક્યા !

પ્રોફેસર --એ ક્યાનું વર્ણન કરો છો ?

શિષ્ય--આમપાસનું તમારા ડામનું

પ્રોફેસર--કેટલી મૂર્ખતા ? નદીની આસપાસનું વર્ણન કરો.

શિષ્ય--અહિ નદી છે ક્યા ? અને એની આસપાસ શું હોય તે હું કેમ જાણું ?

પ્રોફેસર--મેં ધારવાનું કહ્યું હતું તે જુલો ગયા ?

શિષ્ય--મહેને કંઈ પણ કળાનું નથી

પ્રોફેસર--કલ્પના કરો, એને ખોસવો

શિષ્ય--એટલું તો તમે જ કરોને મહેને નવા માણ્યમને શું કરવા આટલું કન્વાનું કહ્યું છે ? શીના પેસા તો તમે લેવાના છો !

પ્રોફેસર--અમે તો ફક્ત ગાઇડ કરી શકીએ જીજ્ઞાસુ ત્યારે મગજશક્તિ વધારવા દર શીમાળે બદામપાક પીમતાપાક બટાટા-પાક ઠોસાપાક વગેરે ખાતા રહેજે

શિષ્ય--જી હા એ હું ઘણી ખુશીથી કરી ગઈશ

પ્રોફેસર--જીજ્ઞાસુ કલ્પના કેમ કરવી તે હું તમને બતાવું છું. ધારો કે સામેથી એક સ્ત્રી આવે છે, પ્રથમ તમારે એનો રંગ

જેવો જા પાણુ પાનગાપાણુ મુખ પરના હાવભાવ વજેરે વજેરે
મહુ જ ખારીકાઈથી જોવા

શિષ્ય—તે તેમ કરતા ગલ પર તમારો ખાનાનો વખત
આવે તો ?

પ્રોફેસર—મીઠા લોકોને ખમર ન પડે જોઈએ કે તમ્હે
નિરીક્ષણ કરી રહ્યા છે એનું મોઢય જોઈ મોગન ઉપમા કહી
એનું વર્ણન કરવું

શિષ્ય—મમજો જો એ જાડી મરતને કાળી હોય

પ્રોફેસર—કાળી હોય તો ગ્યામ કહેરી કાળી પશુ ચાલે.

શિષ્ય—તારે કહેવું કે —

કાળી કાળી લટક મટકે

જેમ તેરી મજૂરી

આવ ચાવી ખડખડ હમી

ગઈબી શી મધુરી ।

પ્રોફેસર—આફ્રી ડટલી મૂખતા ! જો એ સારા વરતી સ્ત્રી
હોય તો તમ્હારા મોગન સમજવા ! આવી કુત્સિત ઉપમા
આપવાની કાવ્યગાત્રમા મના કે

શિષ્ય—તારે આપ એ ત્રિપય પર કવિતા કેમ રચશે ?

પ્રોફેસર—મામજો —

કાળી કાળી માઝમ રાતડી શી ।

આવે સયકાતી સયકાતી

ગજગામિની શી !

શિષ્ય—વાહ ! પણ જો એ ગૌરી ને નાશ્ત્રુક હોય તો એમ ચાલે કે

“ ઉઠીઆના પગ સમી લાખી રૂપાળી,
ચાલી આવે કુહતી કુહતી દેડકા શી ન મરાળી !

પ્રોફેસર—Hopeless ! Hopeless !

શિષ્ય—ત્યારે આપ કવિતા રચો

પ્રોફેસર—સામજો --

અહ દેરી દોસે આ કમળ સરખી નાર રમણી ?
હસીને ખોલીને મધુર સ્વલના હામ્ય કન્ટી !

શિષ્ય--ને એના મુખનુ વર્ણન કેમ કરજો ?

પ્રોફેસર --સામજો --

અહો નેત્રે એના હરણુ મરખા નૃત્ય કરતા,
ઉઠેછે દીપી એ કમળ વદને પદ્મ સગ્ખા !*

શિષ્ય—વાહજી વાહ !

પ્રોફેસર--જરા સભ્યતા ધારણ કરો

શિષ્ય--કરીશ સાહેબ, ચક્ષાવે

પ્રોફેસર--કેમ, હવે કવિતા રચતા આવડેને ?

શિષ્ય—આવડે, પણ કલ્પના કરતા ન આવડે તો ?

પ્રોફેસર—આવડે

શિષ્ય--ક્યારે ?

પ્રોફેસર--ધીમે ધીમે:--

* કમલે કમલોત્પત્તિ. શ્રૂયતે ન ચ દ્વિયતે । કાલિ

(૧૭)

શનૈ પન્થા શનૈ કન્થા
શનૈ પર્વત મસ્તકં ।
શનૈવિદ્યા શનૈર્વિત્તં
પન્થેતાનિ શનૈ શનૈ ॥

સમન્થા ?

શિષ્ય--મ હા

પ્રોફેસર--જુઓ કુદરતના ચર્ચન માટે ભગોળ વાચી જાઓ
સારા સારા રચણોનું રસપૂર્વક ચર્ચન માબજાએ, તે જ્યાં જ્યારે
કોઈ પણ જાતની અડચણ પડે ત્યાં કોઈ સારા કવિની કૃતિ તક-
કાવી એમાંથી જોઈતી સામગ્રી પ્રાપ્ત કરી લેજો સમન્થા ?

શિષ્ય--સાહેબ ! એ તો ચોરી કહેવાય

પ્રોફેસર--જી ! સાહિત્યમાં એ ચાલે Every thing is
fair in literature & love ! ગભરાતા નહિ માત્ર શબ્દો
ફેરવી નાખતા હવે કાવ્ય રચતા આવડેને ?

શિષ્ય--હાગે છે ખરું

પ્રોફેસર--હીક સાહેબજી ફીના રૂપીઆ ?

શિષ્ય--હ્યો સાહેબ !

પ્રોફેસર--સાહેબજી (જાય છે)

તૃતીય પ્રવેશ

—==xx==—

મથળ — ૬ પાંસય

—૧૧૧૧૧—

(એક જુનો શિષ્ય પ્રવેશ કરી)

પ્રો—પ્રેમર માહેમને હો નમસ્કાર !
નમસ્કાર તે પણ હો વારવાર !
પ્રોપ્રેમર—આવો આવો મહાજ જુના શિષ્ય,
સકળ કરી છે તમેએ તમારી શીશ !

શિષ્ય—જ હા

પ્રોપ્રેમર—કહો તો સમાચાર શું, લાગ્યા છો ! શાને આવા
શ્રીકૃષ્ણ ખીસારી જેવા ગમરાયા છો ?

શિષ્ય—સમાચાર કહ્યું શું સાહેબ ! વાત મહાગી સુણો,
ઝડપટ નીચે ઉતરી તમારા પથે પડો !

પ્રોપ્રેમર—ખોજા કેમ આવું / ખુદી ના મહારી ચાલે

શિષ્ય—(એ કેદિ ચાલી હતી મધ ?) તો છે મહા ક્રોધ
આજ અહી તો હુતાશે !

પ્રોપ્રેમર—ક્યા ને શાપી લીડ મમજરી કહેતો !

એક શિષ્ય—અરે ચાલો ચાલો ડરિરાજ ! નીચે આમ
સાગી છે

પ્રોફેસર--હે ! હે !

શિષ્ય--અરે કવિતાને શુ કુટી મરે છે ? (જાય છે)

પ્રોફેસર--ક્યા ! ક્યા ?

શિષ્ય--પ્રોફેસર ! એ તો હુ એ બોલ્યો'તો, બોલ્યો'તો,
કવિતામા બોલ્યો તો !

પ્રોફેસર--ઓહ ! ક્યા જવુ ?

શિષ્ય--બોલો બોલો, કવિતામા બોલો

પ્રોફેસર--અત્યારે કવિતા કેમ મૂકે છે ?

શિષ્ય--કવિતામા બોલો

પ્રોફેસર--ને શુ શુ કરવુ ?

શિષ્ય--બોલી બોલી બારીતા બારણા બોલો

પ્રોફેસર--ને પછી ?

શિષ્ય--કવિતામા બોલો !

પ્રોફેસર--ને પછી ?

શિષ્ય--બેઉ ટાટીઆ બહાર કાઢીને ઝટ પટ હુરકો મારો !

પ્રોફેસર--ઓ તારો ! ઓ તારો બ બાવાળા તારો !

શિષ્ય--તારોને મ્હારો આવ્યો મરવાનો વારો !

પ્રોફેસર--ઓ તારો ! ચાલો દોડો

શિષ્ય--ધારો કે તો કવિતામા ધારો !

પ્રોફેસર--ઓ જય ! વિજયના બારણા બોલો !

(૨૦)

શિષ્ય—કવિતામા બોલો,

પ્રોફેસર—આ ઉધડયા . ચાલો,

શિષ્ય—હવે તો તારો ને મારો આવ્યો દુ ખનો આરો ।

કવિતામા બોલો । કવિતામા બોલો ।

(જાય છે.)

મુદ્રક — પ્રભાશંકર જયરામકર પાઠક

પુર હરે પાઠક પ્રીતીગ મિત્ર

૩ ઠાકોરદાર રોડ મુ બધ-૪

આવૃત્તિ ૧ લી]

સને ૧૯૨૫

[પ્રતિ ૫૦૦

આ લેખકની અન્ય કૃતિઓ.

કુસુમ કળીઓ.

ભાવવાહી કાવ્યોનો એક સુંદર સંગ્રહ
કીમત આના છે.

— ૧૩૩ —

બ્રહ્મચર્ય.

રાષ્ટ્રભાષા હિંદીમાં લખાયેલો
એક સ્વતંત્ર નિબંધ
કીમત આના છે

પરોપકારાર્થે પ્રાણપાત્ન.

મહર્ષિ દધીચિના પવિત્ર જીવન પર
પ્રકાશ દેકતું એક સુંદર ચરિત્ર.
કીમત આના છે.

— ૧૩૪ —

ઉપરના સર્વ પુસ્તકો મળવાનું ઠેકાણું —
મહાવીરપ્રસાદ શિ. દાધીચ.
પ્રાઈવેટ રોડ સાતાકુંઝ

इतरकर्मफलानि यदृच्छया
विलिख तानि सहे चतुरानन
अरासिकेषु कवित्वनिवेदनं
शिरसि मा लिख मा लिख मा लिख

